

Po solničnem dnevu . . .

Po solničnem dnevu, ko že davno
zašlo je solnce za goré,
v odsevih zlatih solčne zarje
vrhovi daljni zažare.

In potnik pozni v tem žarenju
po cesti nadaljuje pot;
voditelj mu odsev je zarje,
ki váruje ga v temi zmot.

Takó življenje naše bodi
po tom cem blagodejen žar,
ki kazal jim bo pota prava,
nevarnih čuval jih prevar.

Maksimov.

Naše življenje.

V mladem jutru solnce
jasno nam prisije,
a čez dan ga često
gost oblak zakrije.

Kakor solnce jasno
naše je življenje;
v njem oblaki temni —
naše je trpljenje.

Često se oblaki
v dušo pripodijo,
pa življenja solnce
naše zatamnijo.

Toda v dnevih mračnih,
duša, ne obupaj;
da prisine zopet
solnce jasno — upaj!

Mara P.

Domovina.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)

VI.

Dolgotrajne stavke je bilo konec. Rudarji sami, ki so strmeli sestradani in trepetajoči z votlimi očmi že v grob — ti rudarji so se, prisiljeni od gládú, sramotno prodali za nižano, krivično pritrngano plačo. Samó glád je bil, ki je prisilil prej krepke, trdne, zdaj slabotne in v grob strmeče delavce k temu sramotnemu dejanju. Zlobno in škodoželjno se jim je pač smejal kapitalist v pest, ko je pomišljaj, koliko denarja več bo šlo na ta način v njegovo nikdar sito malho.

Polagoma so se izpraznile predmestne ulice in izčistile. Ničveč ni bilo videti kraj slabooblečenih, bledih, upalih ljudi. Ničveč niso postopali klavрно in potrto od hiše do hiše. In prosili niso ničveč za skorjico ovsenega kruha. Vse je hitelo pod zemljo na delo.

Vendar ni bila ostala ta dolgotrajna stavka brez žrtev. Padali so bili delavci kakor v črni vojski — od gládú. In ni jih bilo malo, ki so bili umirali ob vogálih, za jarki, za grmovi, nepoznani in brez tolažbe. Nemalo jih je bilo, ki so našli svoje grobove ali na trdem tlaku ali pred kamenitimi stopnicami imenitnih hiš . . .

Tudi Brekanov oče Matija se je napotil na delo v jamo in Klanškov Polde z njim. Šla sta obadva globoko vpošnjena, in sram ju je bilo ob misli, da se je vsa gládna vojska sramotno podala.

Takó se je začelo zopet staro življenje: od zore do mraka v temni jami, v mračnem rovu. Nikdar ni varen človek življenja; na smrt mora biti vedno pripravljén. In za pritrngano, nižano plačo je treba prodajati svoje moči, svoje že vse izmučene roké. Samó, da se ne oglasi tako hitro glád; samó, da se kapitalistova malha zmerom bolj širi in napenja srebrnikov in zlatnikov . . .

Zvečer je prihajal oče po vegastih stopnicah navzgor v podstrešje takó truden in izmučen, da se je držal le komaj pokonci. Navadno se je kar sesédel za mizo in si podprl glavo z obema rokama, ne da je kaj izpregovoril. Črnkast je bil v lica od premoğa in od dima in razoran kakor njiva pod žgočim solncem. Čelo je bilo nağubano v dolge, ozke gubice; ustnice mrko stisnjene; obrvi namršene. Samo včasih je kaj povedal. Toda strašne so bile njegove zgodbe — kakor neverjetne pravljice in bajke: okrvavljeni in na tla pobiti junaki, ki se boré še pobiti, napolmrtvi, s smrtjo . . .

Lep, prijetnotopel večer je bil, ko je prišel nekoč z očetom tudi Polde v podstrešje.

»Mislila sem, da si že umrl,« je rekla mati s smehom na licih Poldetu. »Dolgo te že ni bilo na izpregled.«

Polde je odložil klobuk in je sédel.

»So pač žalostni časi!« je rekel in si zavihal brke.

»Takó je, Polde. Resnico govoriš!« mu je pritrdil oče. »Sedaj moramo delati kakor črna živina, če hočemo ostati pri življenju. In če hočemo kdaj še nazaj v domovino. Samó delo nas more rešiti iz te ječe, ki smo vanjo takó lahkomišselno zabredli.«

Mati je pripravila obema čaj in postavila urno trebušni skodelici na mizo.

»Nikar, Meta, nikar!« se je branil Polde in je zamahoval z desnico, kakor bi hotel pobiti muhe, ki so brenčale okrog njega. »Preveč je te dobrote — kdaj naj ti pa povrnem vse to?«

Roké v naročju, vrat lahnovpognjen, mil smehljal na velih licih, je stala mati pred mizo in je opazovala Poldeta in Matijo.

»Kaj bi!« je rekla. »To vendar ni nič . . . Skodelica čaja . . . Malo pogreje, tisto je.«

Polde je pil čaj in se ni več branil. Kmalu je izpil in je rekel: »Resnico si govoril, o Matija: le v delu nas čaka rešitev, nikjer drugje ne. Ali nekaj mi leži na jeziku — nekaj težkega, kar mora vkljub vsem zaprekam vendarle na dan. Rekel si, Matija, da bomo odšli nekoč domov: nanovo poživljeni in utrjeni, izkušeni v tujini, da bomo s tem večjo ljubeznijo obdelovali domačo grudo. Jaz te pa vprašam: ali ne bo takrat že prepozno? Ali ne bomo šli domov le zato, da bi spali v domači zemlji kraj svojih očetov?! . . . Kajti taka je v naši domovini navada, da gredó mládi ljudje v tujino, kjer prodajo svoje moči do zadnjega vlakenca tujcem. Tam jih bedno življenje izmozga in napravi zgodnje starce, smrti željne. Povračajo se pa šele na stare dni, obrabljeni in izgarani, v grob strmeči — ljubljeni domovini v naročje, ko jih je enkrat tujina prej dodobra izsesala in izžela . . . Tujcu moči — domovju kosti!«

Takrat si je pa otrla mati solzo v očeh.

»Kakó resnično govoriš, Polde!« je rekla.

Oče je žalostno zavzdihnil.

»Mnogokrat — res prebridka resnica! Ko je človek mlad, hiti v svet in koristi brezsrčnemu tujcu. Ko je pa star, se spomni, da bi bilo lepo in spodobno, če bi bil pokopan na domačem pokopališču, pa se vrne v domovino, ne da bi mogel njej kaj koristiti.«

Polde je pogledal izza prstov; resen je bil njegov obraz.

»Če bo z nami takó —«

»Ne, ne!« mu je segla v besedo mati. »Ne sme biti takó; Bog ne daj tega . . .«

Oče je bobnal s prsti ob mizo.

»Potrpimo, vse se bo obrnilo še na boljše. Samo obupavati nikar — to zmerom največ škoduje.«

Tedaj je pa planil Polde na noge, pobral s klopi klobuk in se pokrtil. Mati je plašno pogledala.

»Že?«

»Že.«

Polde se je zahvalil za čaj, se naglo poslovil in odšel. Mudilo se mu je, ker sta ga pričakovala doma Berta in Konradek gotovo že težko.

»Čisto prav je govoril,« je dejala mati, ko je bil Polde že davno zunaj.

Oče je klavrno pokimal.

»Prav ali neprav! Vseeno je sedaj, ko smo v pasti. Po domovju hrepenimo. Da bi bilo že enkrat konec temu hrepenenju, da bi se že enkrat uresničile naše moreče želje! Jaz vem . . . tudi Polde neznansko hrepeni po domači vasi, po rodni grudi, po dragi domovini, čeprav tega ne izreče.«

Mati je minogrede poslušala, nato se pa zasuknila urno na peti in odhitela k ognjišču. Oče se je pa naslonil s komolcema ob mizo, nagnil glavo globoko in je končno zadremal. Bil je močno utrujen od dnevnega dela v jami. Zunaj pred durmi je bilo pa vse tiho kakor v izbi. Samo včasih je pridrsala mimo Klotilda in se je zadela z životom ob trhlo tramovje, da se je potreslo neprijetno. Včasih se je začul tudi Volbenkov hripavi glas in glas smehljajoče Kunigunde. Volbenk se je vračal ravno iz krčme in je padal po strmih veĝastih stopnicah, Kunigunda ga je pa čakala na vrhu z brlečo svetilko. —

Tekom časa je Manči zelo napredoval v rezljanju. Od Mihe je dobil lepo, še čisto novo dleto; od Ludvika pa majhno, lično, nič pretežko kladivo. S tem je laže delal, kar se mu je ravno poljubilo. Večidel je bil Manči doma, gori v podstrešni izbi. Orodje kraj sebe, je sedel na klopi za mizo in je vrtal, žagal, dolbel in razbijal s kladivom, da se je miza kar stresala. Manči pa je veselo žvižgal in delal do noči, v svoje delo zaverovan. Pri delu ga je mati kaj rada opazovala, kako modro se je držal in zamahoval s kladivom, ki ga je imel v desnici. Mnogokrat je postala tudi Rozalka za nekoliko časa pri mizi, samó da je lahko gledala svojega umnega bratca, ki je bil zamaknjen v delo. Silva bi bila pa zmerom rada poleg Mančeta, ker ji je naredil včasih tudi kakšno igračko. Na tleh, pred njegovimi nogami, je navadno sedéla, zlatolaso glavico kvišku obrnjeno, oči v mladega umetnika uprte. Le včasih se je ozrl Manči nanjo, le včasih se ji je rahlo nasmehnil. Nato se je pa zopet sključil, in še bolj je tolkel s kladivom, še bolj je žagal in vrtal s svedrom luknje različne velikosti. Če je oponosil slučajno Miho, kako da pljuje, sikaje izza nagnitih zob, in kako si zaviše goste brke gor do ušes, se je Silva na vso moč smejala, tolkla se z malima nežnima rokama po kolenih in je klicala s tankim glaskom mater, naj bi šla tudi ona pogledat nagajivega mladega rokodelčiča . . .

Kadar je imel Manči kaj več časa, je šel k Volbenku. Krejči ga je rad gledal. Včasih se je sklonil in ga pobožal po kodrasti glavi. Manči mu je pripovedoval o gospodu kiparju Sebaldu. Povedal je tudi, da pojde kmalu k njemu v šolo. Ob takih prilikah si je prižigal Krejči počasi in možato dišečo portoriko in je pihal dim po sobi naokoli, da je smehljajočo Kunigundo kar dušil v grlu. Manči je pripovedoval toinono, Krejči

pa je zadovoljno poslušal. Poslušala je tudi rada ali nerada Kuniĝunda sama, ko je luščila fiĝol in metala prazne stroke daleč od sebe. Volbenk je mnogokrat nenadoma hudo kihnil in tiščal potem rdečepisan robec na usta. To je Mančeta zmerom neprijetno dirnilo, da se je kar obrnil vstran. Včasih se je moral pa vendarle nehotе smejati, in Kuniĝunda ravnotako. Če je Volbenk Krejči venomer tiščal robec na ustih in venomer kihal, se je pričela Kuniĝunda tako močno smejati, da ji je zdrknil sam od sebe pehar s kolen, se prevrnil, da so se usule luščine v neredu križem pod veĝasto mizo. Šele takrat se je prenehala Kuniĝunda smejati, pa tudi Volbenk je nehaj kihati. Bil je celo užaljen, ker se mu je bila Kuniĝunda tako obilo smejala. Kuniĝunda pa ni ničesar rekla; samo pripognila se je z vsem životom in je pokleknila na tla pod mizo. Roke je iztezala daleč od sebe pod klop in je pobirala luščine in jih spravljala v prazni pehar. Ko se je dvignila s tal ter sedla zopet na klop za mizo, se je ozrla le postrani na Volbenka. Smeha pa ni bilo ničveč na njenih polnih rdečih licih; tudi okrog rubinastih, mehkih usten ne.

Veliko je govoril Manči. Kadar je prenehaj, je povedal tudi Volbenk kaj resnega, moĝateĝa. Kratko in jedrnato je govoril Volbenk Krejči, kakor da se mu mudi kdovekam v neznane pokrajine, kjer sije solnce vedno in kjer zvonovi vedno veselo zvone in ponosno potrkavajo . . . Govoril je Volbenk slavnostno, kakor bi imel pred sabo neizmerno veliko poslušajočo množico. Mnogokrat se mu je pa zazdelo, kakor v opojnih sanjah, da mu kdo izmed množice ploska, da je navdušen zanj — za Volbenka. In tedaj je puhnil dim z vso močjo iz ust in se ozrl ponosno po prazni izbi, kjer ni bilo ne množice in ne navdušenja.

Najbolj je veselila Mančeta pri Volbenku živahna, poredna papiga, ki je stopicala ob peči po klopj in vtaknila svoj krivi kljun v vsako reč, ki je bila tamkaj. Če je Manči poklical papigo, se je prestrašeno ozrla in debelo pogledala. Nato se je pa zakrohotala pravtako, kakor se je smejal včasih Volbenk sam. To je Volbenka močno jezilo. Toda ni si mogel pomagati iz te stiske. Tuintam je planil Volbenk pač s kakšno kunjо v roki nad jezičnega ptiča, da bi ga odvadil te razvade —, toda papiga se mu je začela še bolj smejati in ga še bolj oponašati. Če je pa silil Volbenk preveč v njo, ga je vščipnila za plačilo še milostno v roko.

Manči se je pribliĝaj včasih s tihim korakom papigi za hrbet in jo je poboĝaj z voljno dlanjo po svetlih, lepo lesketajočih se perutnicah in po gladkem okroglem vratu, ki je bil neizrečeno gibek. Vedno se ga je papiga zelo prestrašila. Nekoč se mu je pa zaletela celo v obraz in ga je vščipnila pod očmi, da je pričela teči Mančetu kri. Odistihmal je ni hotel Manči ničveč boĝati; skoro bal se je tistega svetlega, žarečega perja; tistega gibkeĝa, gladkeĝa vratu; tistega močnega, kriveĝa, ostrega kljuna, ki je znal tako boleče vščipniti.

Hodil je Manči z lahkim poskočnim korakom k Volbenku. Hodil je pa tudi dol v Mihovo delavnico, ker je imel Miho zelo rad in ker se je z Ludvikom rad razĝovarjal. Če je pa prinesel s seboj kaj nanovo

izrezljanih umetnosti, sta Miha in Ludvik dolgo preudarjala, kakšno sodbo bi izrekla nad mladim umetnikom. Največkrat sta se izrazila zelo pohvalno. To je bilo Mančetu najbolj všeč.

Manči je opisoval pri Mihi in pri Ludviku na dolgo in široko zgovornega Volbenka in njegovo hudomušno papigo. Posebno papigo je znal Manči tako živo opisavati, da se je Ludvik nehote čudil.

»Pa prodá Volbenk papigo?« je vprašal nekoč Ludvik Mančeta. »Jaz imam kletko . . . no, prijetno gajbico. Lahko bi imel v nji prijetnega ptiča. Ni res, Manči?«

»Morda jo prodá, morda pa tudi ne,« je odgovoril Manči.

Ludvik se je okrenil.

»Toliko denarja že imam, da jo lahko kupim in potem tudi redim,« se je zasmehljaj Ludvik in si brisal smolnate roké ob moder, na koncéh že malo razcefran predpasnik.

Manči ga je živo pogledal.

»O, verjamem!«

Ludvik je snel s klina v steni kapo, se pokrtil in rekel:

»Pojdiva, Manči! K Volbenku pojdiva . . . Bom videl, če mi prodá papigo. Greš?«

»Grem!« je pokimal Manči. »Vzemi kletko, pa hajd z menoj! Strma bo pot po vegastih stopnicah v podstrešje.«

Ludvik je stekel žvižgaje k mizi in vzel z nje svojo kletko.

»Sedaj pa hajd na pot!« je pomignil Mančetu.

»Samó kmalu se vrni!« je zavpil za Ludvikom Miha. »Mnogo dela te še čaka!«

»Že dobro!« je zamrmral Ludvik. Tak, kakor je bil delal v delavnici: rokave visoko do komolcev zavihane, srajco pod vratom odpeto, predpasnik malomarno predpasan, do kolen frfotajoč — je odšel z Mančetom skozi duri na cesto, kletko lepo pod pazduho.

Kmalu sta stopala po stopnicah navzgor; kmalu sta bila v podstrešju.

Duri v Volbenkovo izbo so bile samó priprte.

Ludvik je potrkal natežko s svojo močno pestjo.

»Noter!« je zaklical odznotraj s hripavim, grčavim glasom Volbenk Krejči.

Vstopila sta odločnih korakov in sta gromko pozdravila.

Papiga je stala na mizi. Pri prihodu novodošlecev je hipoma malo poskočila, se ozrla in nenadoma grgraje pozdravila:

»Dober dan! Dober dan! . . .«

Ludvik je sedel na klop in položil kletko na kolena.

»Glej no, saj govori! Ti presneta reč ti! . . . Pol ptiča, pol človeka . . . Ravnotako se mi zdi, če se ozrem na to mrcino,« je govoril Ludvik glasno.

Volbenk Krejči se je pa dvignil s stola; smehljajoč je bil njegov obraz.

»Ali bi jo radi kupili, papigo?« je vprašal Ludvika, ko je zagledal na klopi kletko.

Ludvik je pokimal.

»Kupil bi jo, če jo prodaste.«

Tokrat se je pa Volbenk Krejči glasno zasmel in papiga je grgraje oponosila njegov smeh. Obadva, Ludvik in Manči, sta se morala smejati ptičevi porednosti.

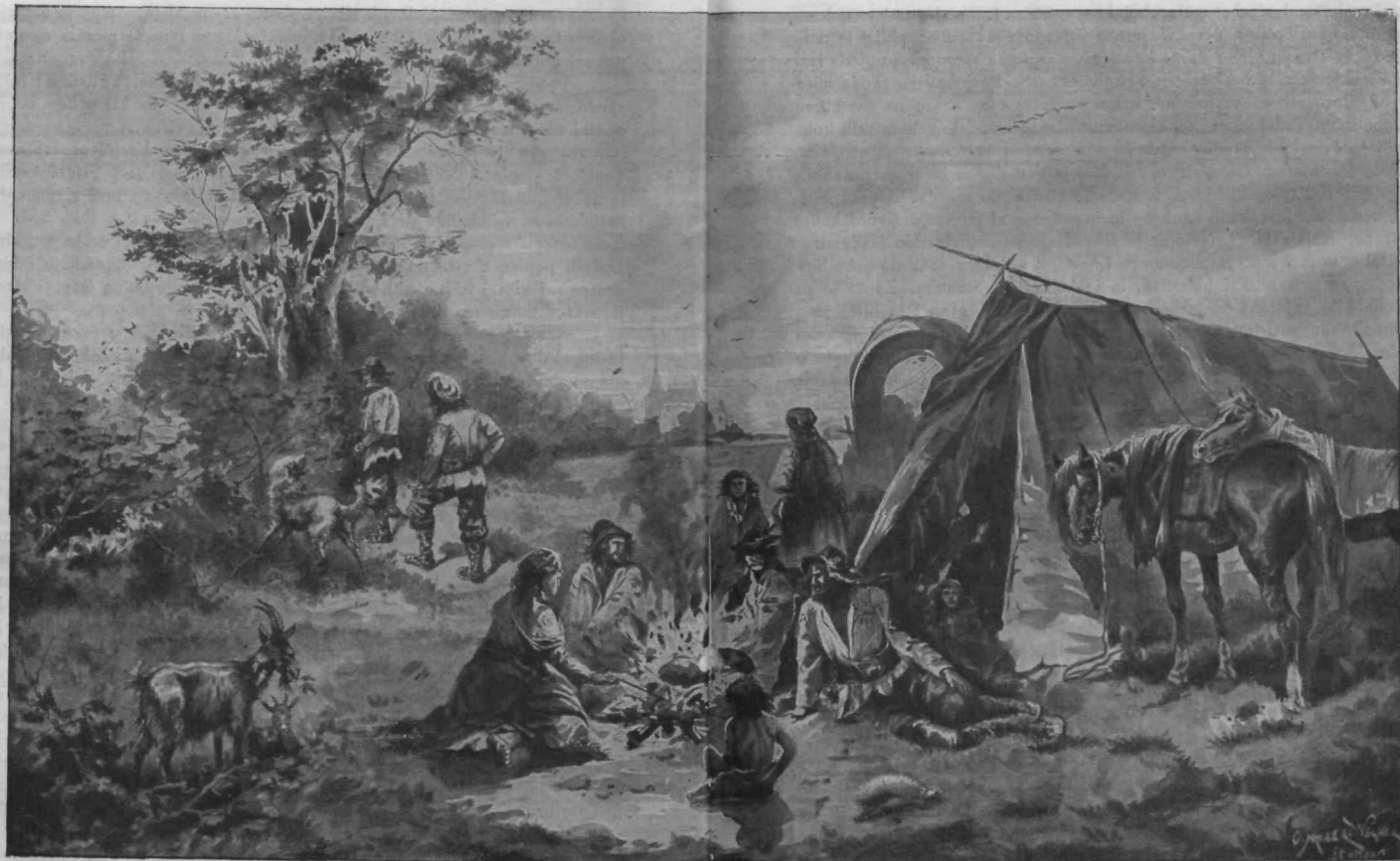
»Prodaj jo, takoj, na mestu jo prodam!« je rekel Volbenk Krejči skoro jezen in osramočen. Pri tem mu je pa bušila vsa kri v lica, da je postal namah rdeč kakor rujno vino v prozorni čaši.

Kmalu sta sklenila Ludvik in Krejči pogodbo. Krejči ni zahteval mnogo za papigo. Tudi mu ni bilo dosti zanjo. »Sit sem že te nagajivosti!« je rekel Ludviku, pa si je prižgal cigaro. Ravnotako se tudi Kunigunda ni jokala za prodanim ptičem.

Nekoliko časa sta Manči in Ludvik še počakala. Nato pa je pograbil Ludvik papigo s svojima urnima smolnatima rokama, sunkoma je odprl vratca pri kletki in potisnil lepega ptiča siloma v neprijetno ječo. Potem je vratca dobro zaprl.

»Zdaj pa kar gremo! . . . Z Bogom, gospod Krejči!« je rekel Ludvik in odprl duri. Manči je pa smuknil za njim kakor uren psiček, in kmalu sta stopala po nerodnih stopnicah s podstrešja. Samó do delavnice je šel Manči z Ludvikom, potem se je pa vrnil domov.

Mnogokrat se je potikal Manči po prostranem podstrešju. Kamorkoli se je ozrl, povsod je vladal tajinstven mrak. Veliki, dolgi tramovi so prepregali vsekrižem velikanski prostor. Po cele ure je hodil deček po mračnem podstrešju in se zadeval zeló pogostokrat s čelom ob tramove, ki so bili skriti v gostem mraku. Časih je začul oddaleč, iz kakšnega samotnega kota, ječeč, pritajen vzdih. Ječe se je oglasilo in nenadoma, kakor bi presekal z ostrim mečem, je utihnilo. Manči je tekel nekoč proti tistemu kotu, odkoder je bil čul pritajeni vzdih. Dolgo je tekel, glavo na prsih in nekák mraz mu je segal v srce, kadar je zavzdihnilo in zaječalo iz kota. Čimbolj se je bližal mračnemu, samotnemu kotu, tembolj ga je stresalo do kosti. In temvečji je bil strah v njegovem srcu. Nenadoma je pa postal in se je mislil vrniti. Tedaj je pa zaječalo v kotu še huje, srce in mozež pretresujoče. Manči je planil na nogé, kakor z ostro pušico prestreljen. Glavo je dvignil kvišku in je tekel skokoma proti kotu. Kolikor dalje je tekel, toliko gostejši je bil mrak naokoli; tolikobolj je čul utrip svojega srca. Zadel se je z nogo ob štirivoglat tram, ki je ležal počez na prašnih, zaduhlih tléh, in je padel naravnost na obraz, na čelo. Kri mu je udarila iz nosa. Naglas je zajokal od bolečin. Potegnil je iz žepa ruto in se je začel brisati. Nato je pa sédel na tram, glavo skril v dlani in je čakal, da se mu ustavi kri. In zopet je zastokalo tedaj v kotu, s prosečim, pretresljivim glasom je zajavkalo. Samodsebe je poskočil Manči, spravil ruto nazaj v žep, in je stekel naprej proti mestu, odkoder je stokalo in vzdihovalo. Nikamor se pri tem ni Manči czrl; nikamor ni pogledal — samó tekel je, glavo na prsih, roke ob životu. Še bolj je zaječalo iz daljnega, samotnega kota. Cvilec in stokajoč je bil ta glas. Manči je dvignil

Cigani.

prestrašeno glavo — v teku je naredil par silnih skokov — in kmalu je zapazil, da se zgrinja nad njim in okrog njega mrak vednobolj. Le komaj je še razločeval streho nad seboj in mrežasto tramovje na straneh. Z vsakim skokom pa se je večala groza v njegovem srcu. Skakljaj je dalje in je zopet obstal, kakor da ga kdo trese močno za ramo in mu gleda izza rame s sklonjeno glavo goreče in preteče v oči. Posluhnil je. Toda nikogar ni bilo — tišina vsepovsod, kakor v mrtvašnici, kakor na samotnem pokopališču. Tedaj je zaprhutalo naenkrat nad njim. V velikanskih kolobarjih je švigalo bliskoma semintja pod mračno velikansko streho. Zarfotalo je, tuintam čisto nizko, tik Mančetove glave, in se je doteknilo nenadoma tudi njegovih las. Mančeta je streslo do mozga. Kvišku se je ozrl, z rokama je zakrilil naokrog in je vztrepetal po vsem životu kakor v mrazu. Kaj je bilo? Netopir je frfotal med tramovjem in je nemirno prhútal iz kota v kot. Nenadoma pa je švignil v dolgem loku do ozke line, odkoder se je svetlikal beli dan, in je izginil na prostem. Zopet je pa zastokalo in zaječalo od mračnega, temnega kota. Manči je hitel še v večjih skokih proti tistemu mestu in ni ničesar več mislil in se ni nikamor več ozrl. Vednobolj se je bližal kotu in vednobolj je ječalo in stokalo iz teme. Skokoma je pritekkel Manči končno vendarle v kot in se je ustavil. Mračno je bilo tam zeló. Manči je le za silo razločeval predmete okrog sebe. Na tleh, med staro šaro je ležala velika bela mačka z rjavimi lisami na hrbtu in na glavi. Ječé je mijavkala s cvilečim, prosečim glasom, in se ni genila. Ko jo je Manči zagledal, se je najprvo neizrečeno začudil. Potem se je pa globoko oddahnil. Vse kaj drugega je bil pričakoval — samo teža ne. In vendar — mačka je bila. Bela mačka z rjavimi lisami. Mirno je ležala — genila se ni: ali od gladú ali od kdovéčesa. Samó proseče je mijavkala. Manči se je globoko sklonil in jo je pobožal po mehki dlaki. Nato je pokleknil na tla pred njo in jo je prijel za mehko belo tačico. Božal jo je tudi po okrogli, gladki glavi in jo je prijel za ušesa. Živo so strmele njene oči iz temé na Mančeta.

»Mucka! Ti lepa mucka!« je rekel Manči.

Dvignil jo je v naročje in jo nesel domov v izbo. Jesti je dobila mačka in kmalu je nehala mijavkati. Potem je pa hodila tiho in neslišno po izbi: iz kota v kot, po klopéh se je plazila in pod klopmi.

Ni preteklo mnogo časa, in mačka je bila pri Brekanovih že udomaćena. Za zmerom je ostala pri njih v izbi, in Silva se je igrala z njo...

Manči je pa še vedno naprej rezljaj in se ukvarjal s svojim orodjem. Kadar je bil pri delu in je vihtel desnico s kladivom visoko v zrak, je prišla tudi mačka zraven njega in je krivila hrbet in je mršila dlako. Svoje svetle, žive oči je imela pa uprte v Mančeta in s svojo gladko, mehko glavo se je stiskala k Mančetovim nogam...

Veselo je bilo Mančetovo srce, kadar se je domislil, da ni več dolgo do tistega časa, ko se pojde učiti kiparstva. Pridno se bo učil in bo postal velik gospod. Pa se bo povrnil bogat in čislán domov. V lepi črni kočiji z živimi vrancí se bo pripeljal pred domači prag. Z začudenjem v očéh

bosta stala mati in oče na pragu; stali bosta Rozalka in Silva in se pri-
tajeno smehljali...

Hitro je potekal čas. Mineval je teden za tednom, mesec za mese-
cem — kakor v diru. Manči je pa še zmerom delal in žvižgal pri delu.

Tako je preteklo leto dni in prišel je gospod kipar Sebald. Od
veselja so zažarele Mančetu oči, ko je zagledal svojega prihodnjega uči-
telja pred seboj.

»Ali greš z menoj?« je vprašal gospod Sebald smehljaje.

Manči ga je prijel za roko.

»Grem, gospod, grem...«

Mati in oče sta pa stala zraven in sta gledala. Materi so se lesketale
solze v očeh.

»Priden bodi!« je rekel oče.

»Na Boga ne pozabi!« je rekla mati.

Manči je pa sklonil glavo.

»Priden bom in molil bom,« je odgovoril.

Sebald se je nasmehnil. Materi je pa dejal:

»Ah, mamica, nikar ne skrbite preveč. Fant bo pri meni lepó na
varnem kakor pri vas doma... Tudi vas pride lahko vsako nedeljo
obiskat. Saj je samo četrť ure do moje hiše. — Dobro je pa le in koristno
tudi, če se fant kaj izuči. Mamica in očka, videla bosta, da vama bo
storil ta fant še veliko dobrega!«

Dolgo so se poslavljali. Rozalka in Silva sta si brisali solzne oči.
Nato je pa pospravila mati Mančetove reči skupaj in jih je zavila v papir.
Manči si je vrgel culo preko rame in je bil pripravljen na odhod.

Segli so si v roké. Manči se je tiho jokal. Poljubil je mater na lica
in šel z gospódom Sebaldom. Kmalu so zamrli koraki na stopnicah...

Nekoliko tednov po tistem, ko je šel Manči k Sebaldu v kiparsko
šolo, so dobili Brekanovi pismo iz domovine. Pisal ga je sam Rižnerjev
Janez. Pisal je pa tako-le:

»Dragi Matija! Le pridi domov s svojo družino. Hribarjev Blaž
ti proda kmetijo nazaj, zato ker bo šel sam gor na Nemško, kjer ima
svojega sina Jurija, in bo tam tudi ostal. Plačati pa ti ne bo treba
vsega naenkrat, je dejal Blaž. Da mu boš le v teku let vse izplačal,
pa bo dobro. Zato le pridi domov čez kakšno leto. Več ti bo nesla
kmetija kakor vsa Amerika. To mi lahko verjameš. Bral sem tudi
v časopisih, da ste stavkali in da ste se končno vsi skupaj žalostno
podali. — Vesel pozdrav preko morja.

Tvoj Janez.«

Tako se je glasilo Janezovo pismo. Veseli so ga bili Brekanovi. Oče
je šel takoj po Poldeta in ga je pripeljal s seboj v podstrešno izbo. Tam
mu je napravila mati čaja.

»Čez eno leto se pa odpeljemo preko morja domov!« je rekel oče
svečano, in sladák smehljaj mu je zaigral na razoranih licih. Pokazal je
Poldetu Janezovo pismo in Polde ga je bil vesel.

»Tudi jaz pojdem s svojo družino! . . . Skupaj se bomo peljali domov, kakor smo se bili skupaj pripeljali semkaj,« je govoril Polde.

Mati je pa sedela na stolu kraj Rozalke in Silve. Vesela je bila.

»Še leto dni bomo živeli v tem neprijaznem podstrešju, potem pa domov! In pričeli bomo novo življenje v domovini. Kajti žalostno je, da odhajajo mladi ljudje v tujino, ki jih izžema in izmožgava. Doma pa primanjkuje delavnih rok.«

Veselo so se razgovarjali ti ljudje do pozne noči. Vsa lica so se lesketala radosti in v veselem upanju so utripala srca vsem . . .

(Konec.)

Pater Bernardin.

(Václav Kosmák — Jožef Gruden.)

Lukovski župnik je bil na stara leta nadušljiv in čestokrat nespoben, da bi bil opravljal svoje dolžnosti. Zato si je izprosil duhovnega pomočnika, kapucina p. Bernardina. Ta vse časti vredni duhovnik je ljubil otroke iz vsega na videz strogega srca, pa je celo z veliko požrtvovalnostjo bolj nadarjene dečke v svoji siromašni kaplaniji pripravljaj za srednje šole.

Moj oče je izvedel zanj in ker je želel, da bi imeli kdaj otroci »lažji kruh« nego on — kakor je rad rekel — me je vèdel nekoč k prijaznemu kapucinu in ga prosil, da me sprejme v pouk.

P. Bernardin je stal pred menoj resen kakor sveti Frančišek Pavlanski na oltarju v martinkovski cerkvi. Toda čudno to: nič se ga nisem bal. Zrl sem vanj z veliko spoštljivostjo kakor v svetnika, pa odgovarjal sem na njegova vprašanja, kar mi je prišlo na jezik.

Čez nekaj časa je rekel pater mojemu očetu: »Gospod Kosmák, pošiljajte torej Venčka v božjem imenu k meni. Zdi se mi, da se bo iz njega kaj napravilo.«

Odsihmal sem hodil sleheren dan — izvzemši nedelje in praznike — k p. Bernardinu v Lukov, celo poldružo uro tja in poldružo uro domov — in dečki korakajo dobro! — Ondaj mi je bilo devet let.

Nekgč v adventu je bila zjutraj gosta megla in jelo je snežiti. Mati so prosili očeta, da bi smel ostati doma, češ, da danes ni varno življenja. Toda oče so zavrnil, naj mati ne kazi otrok — ej, to se je malokdaj dogajalo! — ter mi veleli, naj odidem takoj. Mati pa so mi deli v vsak žep kos gorke pogače, me pokrižali — pa sem jo ubral v imenu božjem proti Lukovu. Odkritosrčno povedano, kar nič sitno mi ni bilo to. Vajen sem bil teči kakor zajec na polju, pa mi še na misel ni prišlo, da bi ne storil, kar so ukazali oče.

V Lukov sem pritekel zasnežen kakor snežen možiček. Ko me je zagledala dobra župnikova kuharica, je plosknila z rokami, pa poklicala

gospoda župnika: »Častiti gospod, pojdite no gledat. Venček je v tem snegu prišel! Ubožček, kakšen je!«

Gospod župnik je pogledal name in se zavzel: »Fantiček, ti si pa za kaj! Se nisi nič bal?«

Jaz sem pogledal nanj začudeno: »Ne!«

»Prav praviš. Tebe nihče ne ukrade, in angelvarih hodi s tabo. — Nežika,« je naročil kuharici, »dajte mu kaj jesti, deček je ves premrl.«

Usmiljena kuharica me je poživila; potem sem se šel pa h kapucinu učiti.

Sneg je padal ves božji dan in čimdalje gostejši.

Kapucin se je bal zame in mi je takoj ob dveh rekel: »Venček, kar domov pojdi, da ne boš hodil v temi. Ako bo pa jutri zopet tako kakor danes, pa ostani doma.«

Pa sem se oblekel, vzel torbo s knjigami, poljubil kapucinu roko in krenil proti domu.

Gospod župnik je stal med vrati pa kadil. Kakor se spodobi vljudnemu dečku, sem poljubil roko tudi njemu.

»Kam pa greš?« me je vprašal.

»Domov.«

»Te je p. Bernardin poslal?«

»Da.«

»Nikamor ne moreš! Tukaj boš ostal,« se je obregnil name. »V kuhinjo pojdi, pa uči se.«

Meni je šlo na jok. »Doma me bodo, če ne grem,« sem zatarnal.

»Nič se ne boj,« me je pogladil dobri gospod, »bom že jaz zate govoril. Pojdi le z mano.«

Prijel me je gospod za roko pa odpeljal v kuhinjo. »Nežika, gosta vam peljem. Le pomislite: deček je mislil v tem vremenu domov. Jaz pravim, naj ostane pri nas. Brez srca bi bil, če bi ga pustil v ta metež.«

»I, saj res ne more nikamor,« je pritegnila kuharica. »Ostani kar lepo tukaj, fantek! Viš, tamle na peč boš legel, pa se boš naspal na gorkem.«

»Naši bodo zame v strahu, če me ne bo,« sem potožil in mislil na dobro mater.

»Naj bodo, nič za to. Drugič te vsaj ne bodo v takem vremenu pošiljali z doma. — To je vest,« se je zajezil gospod župnik.

Slekel sem torej suknjo, sedel na stolček pod oknom, pa se začel učiti.

Kuharica mi je prinesla kos kruha pa dve jabolki. »Ná južino, Venček, pa odloži knjige. Saj si se cel dan učil.«

Pogledal sem jo z radostno hvaležnostjo, ki je ljudem najkrasnejše plačilo za izkazane dobrote, pa sem se ji zahvalil.

Pogladila me je: »No, no, si že priden. Ko se bodo vrnili gospod župnik, jim boš pa zapel. Spomni se medtem na kakšno lepo pesem.«

Ko se je začelo mračiti, je prišel gospod župnik spet v kuhinjo, pa je sedel poleg ognjišča na naslanjač.

»Kaj pa zvečer doma počneš?« me je vprašal.

»Malo se učim, potem grem pa spat.«

»Kaj pa delajo vaši?«

»Šivajo pa prepevajo.«

»Ali ti kaj znaš?«

Pokimal sem z glavo, da znam.

»No, pa zapoj gospodu župniku,« mi je prigovarjala kuharica. »Če boš zapel lepo, boš dobil pa za večerjo jetrnico.«

Ni me bilo treba dolgo prositi.

Starček in kuharica sta sedela tiho. Zunaj je pa tulil veter in sneg je pral okna. V peči je prasketal ogenj, jaz pa sem pel:

Naglo si mi zàšla,
zvezda mojih dni,
kot utrinek zvezdni
šine sred noči.

Iz oči zastonj mi
tečejo solzé,
tvoja blede lica
več ne zarudé.

Kmalu si zgasnila —
nisem se nadjal —
v eni sami noči
cvet je z grma pal.

Tvoje lice blede
več ne zarudi,
rožica premila
več ne zacveti.

Oh, zastonj na cvetko
z neba hlad rosi,
nikdar več ne vrne
revici moči.

Več ne boš dehtela,
roža, meni ti,
več ne boš sijala,
zvezda mojih dni.

Gospod župnik si je odkašljeval, kuharica si je pa otirala solze. V tem je pa zunaj zapel zvonček.

»I, kdo pa zdaj?« se je začudil gospod župnik. »Pa menda vendar ne bo treba kam z Bogom?«

Kuharica je zaklicala v hištrno dekli, naj gre odpirat.

Dekla je skočila, in kmalu sem zaslišal iz veže očetov glas: »Sam Bog vam povrni! Bal sem se že, da ga je zamelo.«

Tedaj so vstopili oče.

»Aha!« jim je zaklical župnik veselo. — »Dober večer, Bog dai, Kosmák. Ste se že bali za fantka, kaj?«

»I, kako bi se ne? Šel sem mu naproti, pa ko ga nisem srečal, sem kar trepetal.«

»No, saj ste tudi lehkó, — človek, kje imate pa pamet? V takem metežu pa pošiljate dečka tako daleč!«

»Ponižno prosim, rad bi videl, da bo kaj iz njega,« so se opravičevali oče.

»To je vse dobro! Toda le po pameti! Ti presneti človek, ti, če bi bil deček na cesti konec vzal, kaj bi bilo potem? In iz tega fantka bo še kaj! Veste kaj — jaz mu preskrbim streho, in kadar bo grdo vreme, bo ostajal pri nas, da ne umre na cesti.«

Pogovarjali so se potem še nekoliko z očetom, gospod župnik je očeta pogostil, in razšli smo se v najboljši ljubezni.

Konec vseh koncev je bil pa ta, da sem pozimi ostajal v Lukovu. Drugače bi si bil gotovo nakopal smrtno bolezen, ali pa bi bil moral obesiti vse učenje na klin.

Deklamovanke.

4. Muzikant.

Ko bi znal,
pesmico bi zaigral,
pesmico veselo,
da bi vsako srce
zadrhtelo . . .

Pa odšel bi prek sveta,
prek devetih deželâ
in pred vsakim domom
bi obstal,
pesmico veselo
zaigral . . .

In iz duše žalostne
bi izginila bridkost,
mesto nje pa vstala bi
sreča in radost . . .

Hoja, hoja,
vsi bi pesem poslušali,
hoja, hoja,
vsi ob njej bi se smejali . . .

Pa bi vpraševali:
»Hej, odkod si, fant,

da igraš takó
sladko in lepó,
kakor ni igral nam
prav noben še muzikant?« —

»Kaj vprašujete!
Raje slušajte
pesmi glas!

Saj nikdar nihče
izmed vas
take pesmice
slišal več ne bo . . .«
To bi jim dejal
in igral . . .

Pa bi hodil prek svetâ,
prek devetih deželâ
in igral bi in igral . . .

Duša bi mi trepetala,
sreča tiha bi se v njej
radostno smehljala . . .

Vekomir.

5. Vojaška.

Zapustil bodem še nocoj,
kar drago mi je, kar svetó,
ker domovina kliče v boj,
na delo moram zdaj srčno.

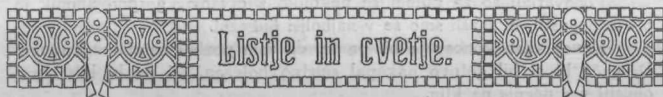
Oj, z Bogom, oče, mati vi!
Oj, z Bogom, bratje in sestre,
pozdravljeni mi, znanci vsi,
domači hribi in gore!

Ko bode boj divjal besneč,
ko bodem v bojni vrsti stal,
na rami puško, v roki meč,
spomin na vas me bo krepčal.

Bog ve, če videl bom še kdaj,
kar drago mi je, kar svetó,
domači svet, domači kraj,
ki ljubim ga nad vse srčno.

Milutin S.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Delo.

Delo hvali mojstra. — Delo pove, koliko mož ve. — Kdor graja delo, graja mojstra.

Kakor se dela lotiš, tako ga izvršiš. — Začeto delo je napol storjeno.

Pred delom postoj in pesmico zapoj!
(Z veseljem se dela loti! Pojoč gredo dobri delavci na delo. Tudi v šoli učenci večkrat zapojejo pred poukom, da z veselim srcem prično svoje dušno delo.)

Dobro delo potrebuje časa. — Prenagljeno delo se redkokdaj posreči.

Polovičarsko delo, nobeno delo.

Kakršno delo, tako plačilo. — Vsako delo zasluži svoje plačilo.

Umazano delo, svetel denar.

Naprej plačano delo ima svinec v nogah. — Najprej se mlati, potlej se plati.

Kjer je treba dela, ne pomagajo besede.

Vsakdo ima svoje delo za najboljše.

Slabo delo je to: napajati osla, ki ni žejen. (Učiti koga, ki se ne mara nič naučiti.)

Veliko dela, malo prepira.

Sam dela, prijatelj ne čakaj.

Kdor tuje delo gleda, svojega pozabi.

Slabo delo nima dobrega konca.

Kdor prične delo s prevzetnostjo, ga konča s ponižanjem.

Reki: Hodi okoli dela kakor mačka okoli vrele kaše.

Pri delu ga zebe, pri jedi se poti.

Se boji dela kot satan križa. — Bezi pred delom kot pes pred bičem. — Gre na delo kot tat na vislice.

Je navezan na delo kot pes na verigo.

Ukradeno delo. (Če kdo poleg stanovskih, zapovedanih opravil še kaj postranskega dela.)

Bolehavo delo. (Počasno, lenobno.)

To je prazno delo.

Ko bi delo pokopali, bi šel gotovo za pogrebom.

Kratkočasnice.

1. Pri nazornem pouku. Na sliki je čevljarnica. Učitelj vprašuje, kaj rabi čevljar pri svojem opravilu. Nobeden ne ve več povedati. Kar pomoli prstke se eden: „Čas mora tudi imeti!“

2. Če bo kaj pomagalo? Mati: „Kdo je to razbil?“ — „Nikar ne vprašajte, mama, zakaj jaz ne maram povedati, da sem jaz to naredila, zlagati se pa nočem.“

3. V šoli: „Ptič je pokrit s perjem — in konj?“ — „S kocem!“

4. Moder odgovor. Katehet: „Ali je bila ona kača, ki je v raji zapeljala Evo, tudi strupena?“ — Učenec: „Da — za dušo!“

5. Ali ni pravilno ravnal? Sodnik: „Vi ste svojega gospodarja natepli; zakaj ste to storili?“ — Zatoženec: „Rekel mi je, da sem cepec, pa sem ga namlatil.“

6. Katehet: „Kaj bi bil moral Adam reči Evi, ko mu je ponujala prepovedani sad?“ — Deklica (zamahne z roko v stran): „Reči bi bil moral: ‚Hvala lepa!‘“

Rešitev naloge št. 5.

G o l o b P r a v s o r e š i l i : G r a -
k o m a r š e k J o s i p , u č e n e c v K a m -
l o s o s n i k u ; S u b i c M i n k a i n P i v k
g a l e b M i l k a , u č e n k i V I I . r a z r e d a
j e l e n v L i c h t e n t h u r n i č n e m z a v o d u
k a l i n v L j u b l j a n i ; S k a l a A l f o n z i n
k a č a r C l e m e n t e A v g u š t i n , u č e n c a
z a j e c I V . r a z r e d a ; B o d l a j R u d o l f ,
r o g a č P u s t o t n i k M a t j a , S c h n a b l
Franc, Kummer K., učenci
II. razreda v Kamniku.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 5.

Zapiše se takole: „**To**“ ali „**to**“.

Pozor!

Uredništvo in upravnništvo „Vrtca“ se je preselilo in prosi, naj se naslavljajo odslej vse pošiljkatve: Pred Škofijo št. 6 v Ljubljani.

„Vrtca“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 6 v Ljubljani.